

/

Definitief
conceptexamenprogramma
Duitse taal en cultuur
VWO

September 2026

Verantwoording

2026 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteur

SLO

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: www.slo.nl

E-mail: info@slo.nl

AN 9.8055.023

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
Totstandkoming	4
Leeswijzer	4
Meer informatie	5
2. Karakteristiek	6
Kenmerken van de taalvakken	6
Communicatie	6
Taalbewustzijn	6
Cultuurbewustzijn	7
Samenhang	7
Kenmerken van het vak Duitse taal en cultuur	7
Duitse taal en cultuur als schoolvak	7
Aansluiting	7
Duitse taal en cultuur in de schoolsoorten	8
Europees Referentiekader	8
Vmbo	8
Havo	9
Vwo	9
3. Raamwerk van (sub)domeinen	11
4. Eindtermen	12
Domein A Communicatie	12
Subdomein A1 Rijke ervaringen met taal	12
Subdomein A2 Receptie	14
Subdomein A3 Productie en interactie	17
Domein B Taalbewustzijn	20
Subdomein B1 Taal als fenomeen	20
Subdomein B2 Taal en individu	23
Domein C Cultuurbewustzijn	27
Subdomein C1 Cultuur in fictie	27
Subdomein C2 Cultuur in de maatschappij	30
Bijlage – Begrippenlijst	32

1. Inleiding

Voor je ligt het definitieve conceptexamenprogramma Duitse taal en cultuur voor het vwo. Het ministerie van OCW legt dit programma vast in een ministeriële regeling. De invoering is beoogd in schooljaar 2029-2030 in de bovenbouw van het vwo. Dat betekent dat vanaf dat moment leerlingen uit leerjaar 4 onderwijs krijgen in de vernieuwde inhoud.

Totstandkoming

In 2022-2024 heeft de vakvernieuwingscommissie moderne vreemde talen een eerste versie van dit examenprogramma ontwikkeld – tegelijkertijd en in samenhang met de andere examenprogramma's moderne vreemde talen.

Op basis van dat conceptexamenprogramma ontwikkelde een syllabuscommissie in schooljaar 2024-2025 onder regie van het College voor Toetsen en Examens (CvTE) een conceptsyllabus voor de inhoud die aan het centraal examen zijn toegewezen. De syllabuscommissie heeft bij de uitwerking hiervan adviezen gedaan voor aanpassingen in het conceptexamenprogramma. SLO heeft op basis daarvan verbeteringen doorgevoerd. Dit heeft geleid tot een tweede versie in september 2025.

Die versie is in schooljaar 2025-2026 samen met de conceptsyllabus in de onderwijspraktijk beproefd met leerlingen, leraren en schoolleiders. De opgehaalde feedback is gewogen en op basis daarvan is het examenprogramma aangescherpt tot de definitieve versie die voor je ligt. De eerder verschenen versies van de examenprogramma's en het toelichtingsdocument zijn bij SLO op te vragen.

SLO voert in opdracht van het ministerie van OCW regie over de actualisatie van het gehele curriculum.

Leeswijzer

Dit examenprogramma begint met een karakteristiek, waarin de visie op Duitse taal en cultuur en de positie van het vak in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs staat beschreven. Daarna volgt het raamwerk: een schematische weergave van de inhoud per domein of subdomein en een verdeling van inhoud over school- en centraal examen. Vervolgens komen de eindtermen. Per eindterm is een doelzin, een uitwerking ('Het gaat hierbij om') en een illustratie ('Te denken valt aan') opgenomen. De doelzin en uitwerking behoren tot het wettelijke deel; de illustratie is ter inspiratie opgenomen en behoort tot

het niet-wettelijke deel. Bij de eindterm staat of het gaat om een beheersingsdoel (B), een ervaringsdoel (E) of een hybride doel (H); het laatste is een combinatie van beheersing en ervaring. Tot slot vind je in de bijlage een begrippenlijst, om de bedoeling en inhoud van het examenprogramma te begrijpen.

Meer informatie

Meer informatie over de inhoudelijke keuzes en de inrichting van het proces vind je in het toelichtingsdocument definitieve conceptexamenprogramma's moderne vreemde talen (Fasoglio, Groen, Rozier & Smulders, 2026).

Alle informatie over de totstandkoming, opzet, werkwijze en inhoud van de examenprogramma's is te vinden op:

<https://www.actualisatie-examenprogrammas.nl/moderne-vreemde-talen>.

2. Karakteristiek

Kenmerken van de taalvakken

Onderwijs in de moderne vreemde talen (mvt) leidt leerlingen op tot taalvaardige, cultuurbewuste en taalbewuste burgers die kunnen deelnemen aan digitale en niet-digitale communicatie in meertalige en multiculturele contexten. Het bevordert hun zelfvertrouwen, zelfredzaamheid, reflectie en creativiteit in de communicatie in een vreemde taal. Door kennis en vaardigheden op te doen in en over talen en culturen worden leerlingen zich bewust van hun eigen talige en culturele identiteit en leren ze omgaan met andere perspectieven. Dit draagt bij aan burgerschapsvorming in de internationale samenleving. Leerlingen leren kritisch om te gaan met media en bronnen in andere talen en bewust en passend te communiceren.

Talenonderwijs bereidt leerlingen voor op het zelfstandig verder ontwikkelen van hun taalbeheersing, zowel binnen als buiten school, in vervolgonderwijs, beroep en maatschappij.

De moderne vreemde talen krijgen in een doorlopende leerlijn vanaf de onderbouw vorm vanuit drie invalshoeken: communicatie, taalbewustzijn en cultuurbewustzijn.

Communicatie

Aan de hand van rijke input werken leerlingen aan hun taal- en communicatievaardigheden in uiteenlopende contexten en via diverse media. Ze leren Duits creatief en doelgericht te gebruiken, de communicatie te bevorderen en hun meertalige en culturele repertoire daarbij in te zetten. Ze ontwikkelen informatievaardigheden bij het gebruik van Duitstalige bronnen. Ook leren ze digitale technologie kritisch toe te passen om Duits te leren en effectief te gebruiken.

Taalbewustzijn

Leerlingen ontwikkelen inzicht in taal als fenomeen: wat taal is, hoe taal werkt en welke rol taal speelt in de samenleving. Daarbij staat Duits in relatie tot andere talen centraal, evenals hoe Duits taalgebruik verschilt tussen gebieden, groepen en situaties. Leerlingen worden zich bewust van hun eigen meertaligheid en die van anderen, van de relatie tussen taal en identiteit en van de mogelijkheden van hun taalrepertoire voor communicatie en om te leren. Leerlingen verdiepen zich ook in taalleerprocessen in het perspectief van een leven lang leren.

Cultuurbewustzijn

Met behulp van gevarieerde bronnen en culturele ervaringen ontwikkelen leerlingen inzichten in culturen van Duitstalige gebieden. Zij leren deze inzichten te gebruiken in de communicatie in multiculturele contexten, worden zich bewust van verschillende perspectieven en reflecteren op hun eigen perspectief. Daarnaast verdiepen leerlingen zich in Duitstalige fictie. Ze leren de betekenis van een fictiewerk te duiden vanuit de achtergrond ervan en het eigen perspectief.

Samenhang

Bij het vak Duitse taal en cultuur bouwen leerlingen ook voort op kennis en vaardigheden die ze opdoen bij Nederlands en andere talen. De gemeenschappelijke invalshoeken communicatie, taalbewustzijn en cultuurbewustzijn maken samenhang tussen de taalvakken zichtbaar en versterken de ontwikkeling van talige en culturele kennis, vaardigheden en bewustzijn.

Kenmerken van het vak Duitse taal en cultuur

Taal- en cultuurhistorisch zijn Nederland en de Duitstalige landen sterk met elkaar verbonden. Deze verbondenheid maakt dat de Duitse taal voor sprekers van het Nederlands relatief snel te leren is, wat een ambitieus beheersingsniveau haalbaar maakt. Duitstalige landen spelen binnen Europa en de wereld een grote rol op economisch, politiek en cultureel vlak. Beheersing van de Duitse taal en inzicht in de culturele diversiteit van de Duitstalige landen zijn belangrijk voor zakelijke contacten, toerisme en vervolgstudie en in cultuur, wetenschap en technologie. In de grensregio zijn interregionale contacten talrijk.

Duitse taal en cultuur als schoolvak

Duits kan in het vmbo als examenvak worden gekozen in het vrije deel en is een keuzevak binnen de profielen E&O en HBR in vmbo-bb, -kb en -gl en economie in vmbo-tl. In de bovenbouw havo kan Duits als mvt-profielvak binnen C&M, als profielkeuzevak binnen E&M en als examenvak in het vrije deel van alle profielen worden opgenomen. In de bovenbouw vwo kan Duits als profielkeuzevak binnen C&M en E&M en als examenvak in het vrije deel van alle profielen worden opgenomen. Daarnaast kan Duits in het atheneum als tweede mvt in het gemeenschappelijke deel worden opgenomen.

Aansluiting

Het vak bouwt voort op de kerndoelen mvt van de onderbouw vo: de taalbeheersingsniveaus, uitgedrukt in ERK-niveaus (zie hieronder), sluiten op elkaar aan en kennis en ervaringen op het gebied van taal- en cultuurbewustzijn

krijgen een vervolg. Afhankelijk van schoolsoort en leerweg worden deze inhouden verder verdiept, toegespitst en geconcretiseerd.

Duitse taal en cultuur in de schoolsoorten

Europees Referentiekader

Het Europees Referentiekader (ERK) vormt het raamwerk voor leerdoelen en leeractiviteiten in het curriculum van de moderne vreemde talen. Onderstaand overzicht geeft de ERK-niveaus weer die van toepassing zijn voor Duitse taal en cultuur op de verschillende schoolsoorten en leerwegen. Het ERK-niveau wordt soms aangeduid met een '+' . Een plusniveau duidt op beheersing die kenmerken van het volgende niveau vertoont, maar nog binnen de bandbreedte van het betreffende niveau valt.

	Vmbo-bb	Vmbo-kb	Vmbo-gl/tl	Havo	Vwo
Luisteren	A1	A2	A2	B1+	B2+
Lezen	A1	A2	A2	B1+	B2+
Spreeken	A1	A1	A2	B1	B2
Gesprekken voeren	A1	A1	A2	B1	B1+
Schrijven	n.v.t.	A1	A2	A2+	B1

Vmbo

Vmbo-bb

Leerlingen ontwikkelen hun luister-, lees-, spreek- en gespreksvaardigheid in het Duits binnen de bandbreedte van het ERK-niveau A1. Concrete, vertrouwde en alledaagse onderwerpen en communicatieve contexten zijn toepasbaar in hun directe leefomgeving en sluiten waar mogelijk aan bij vervolgonderwijs en beroepsperspectief. Leerlingen verkennen cultuurgebonden aspecten van taalgebruik en leren over het fenomeen taal: ze verkennen de relatie tussen Duits en andere talen, hun eigen meertaligheid en die van anderen, hun taalleerproces in het perspectief van een leven lang leren. Leerlingen maken kennis met toegankelijke Duitstalige fictie en verkennen hun persoonlijke voorkeuren.

Vmbo-kb

Leerlingen ontwikkelen hun luister- en leesvaardigheid in het Duits binnen de bandbreedte van A2, spreek-, gespreks- en schrijfvaardigheid binnen de bandbreedte van A1. Concrete, vertrouwde en alledaagse onderwerpen en communicatieve contexten zijn toepasbaar in hun directe leefomgeving en sluiten waar mogelijk aan bij vervolgonderwijs en beroepsperspectief. Leerlingen verkennen cultuurgebonden aspecten in taalgebruik en leren over het

fenomeen taal: ze verkennen de relatie tussen Duits en andere talen, hun eigen meertaligheid en die van anderen, hun taalleerproces in het perspectief van een leven lang leren. Leerlingen maken kennis met toegankelijke Duitstalige fictie, krijgen inzicht in inhoud, achtergrond en context ervan en verkennen hun persoonlijke voorkeuren.

Vmbo-gl/tl

Leerlingen ontwikkelen hun mondelinge en schriftelijke taalvaardigheden in het Duits binnen de bandbreedte van A2. Concrete en vertrouwde onderwerpen en communicatieve contexten zijn toepasbaar in hun directe leefomgeving en sluiten waar mogelijk aan bij vervolgopleidingen en beroepsperspectief. Ze stimuleren ook reflectie op maatschappelijke en culturele thema's. Leerlingen leren relevante informatie uit Duitstalige bronnen te verwerven. Ze krijgen inzicht in cultuurgebonden aspecten van taalgebruik en leren over het fenomeen taal: ze verkennen de relatie tussen Duits en andere talen, hun eigen meertaligheid en die van anderen, hun taalleerproces in het perspectief van een leven lang leren. Leerlingen maken kennis met toegankelijke Duitstalige fictie, krijgen inzicht in inhoud, achtergrond en context ervan en verkennen hun persoonlijke voorkeuren.

Havo

Leerlingen ontwikkelen hun luister- en leesvaardigheid in het Duits hoog in de bandbreedte van B1, hun spreek- en gespreksvaardigheid binnen de bandbreedte van B1 en hun schrijfvaardigheid hoog in de bandbreedte van A2. Actuele en alledaagse onderwerpen en communicatieve contexten sluiten waar mogelijk aan bij vervolgopleidingen en beroepsperspectief en stimuleren reflectie op maatschappelijke en culturele thema's. Ook komen contexten aan bod die aansluiten bij vervolgopleidingen en hun loopbaanperspectief. Leerlingen leren de bruikbaarheid van informatie uit Duitstalige bronnen te evalueren. Ze krijgen inzicht in cultuurgebonden aspecten in taalgebruik en leren over het fenomeen taal: ze reflecteren op de relatie tussen Duits en andere talen, hun eigen meertaligheid en die van anderen, hun taalleerproces in het perspectief van een leven lang leren. Leerlingen verdiepen zich in Duitstalige fictie en literaire werken, krijgen inzicht in de inhoud, achtergrond en context ervan en verkennen hun persoonlijke voorkeuren.

Vwo

Leerlingen ontwikkelen hun luister- en leesvaardigheid in het Duits hoog in de bandbreedte van B2, spreekvaardigheid binnen de bandbreedte van B2, gespreksvaardigheid hoog in de bandbreedte van B1 en schrijfvaardigheid binnen de bandbreedte van B1. Diverse en actuele onderwerpen en communicatieve contexten stimuleren analyse en kritische reflectie op

maatschappelijke en culturele thema's. Ook komen contexten aan bod die aansluiten bij vervolgoopleidingen en hun loopbaanperspectief. Leerlingen leren de bruikbaarheid van informatie uit Duitstalige bronnen te evalueren. Ze krijgen inzicht in cultuurgebonden aspecten in taalgebruik en leren over het fenomeen taal: ze onderzoeken de relatie tussen Duits en andere talen, de taalvariatie van en binnen het Duits en de rol die Duits internationaal inneemt en ontwikkelen inzicht in effecten van taalgebruik in de communicatie. Ze reflecteren op hun eigen meertaligheid en die van anderen, op hoe talen leren werkt en hun eigen taalleerproces. Leerlingen verdiepen zich in Duitstalige fictie en literaire werken, krijgen inzicht in de inhoud, achtergrond en context ervan en verkennen hun persoonlijke voorkeuren.

3. Raamwerk van (sub)domeinen

Hieronder vind je het raamwerk van Duitse taal en literatuur voor vwo geordend naar domeinen en subdomeinen. Daarbij is een verdeling gemaakt van inhouden over het schoolexamen (SE) en centraal examen (CE).

Domeinindeling	Titel (sub)domein	Toewijzing	
		SE	CE
Domein A	Communicatie		
Subdomein A1	Rijke ervaringen met taal	X	
Subdomein A2	Receptie	X*	X
Subdomein A3	Productie en interactie	X	
Domein B	Taalbewustzijn		
Subdomein B1	Taal als fenomeen	X	X
Subdomein B2	Taal en individu	X	
Domein C	Cultuurbewustzijn		
Subdomein C1	Cultuur in fictie	X	X
Subdomein C2	Cultuur in de maatschappij	X	X

*Zolang er sprake is van een centraal examen op papier, wordt het begrip van de inhoud van auditieve en audiovisuele bronnen (eindterm 3) in het schoolexamen getoetst en heeft het centraal examen betrekking op schriftelijke bronnen en het evalueren van informatie uit bronnen (eindtermen 4 en 5). Zodra er sprake is van een digitaal centraal examen, heeft het centraal examen betrekking op zowel schriftelijke als auditieve en audiovisuele bronnen (eindtermen 3, 4 en 5).

4. Eindtermen

Domein A Communicatie

Subdomein A1 Rijke ervaringen met taal

Eindterm 1

De leerling doet ervaring op met een rijk aanbod aan talige bronnen in het Duits op een passend taalniveau. (E)

Het gaat hierbij om:

- lezen van en kijken en luisteren naar informatieve, opiniërende, overtuigende en amuserende bronnen in verschillende vormen, in verschillende taalvariëteiten en over diverse thema's;
- verwoorden van de eigen lees-, luister- en kijkervaringen;
- reflecteren op de opgedane ervaringen.

Te denken valt aan:

- een wonderkaart maken waarin je beschrijft wat je heeft verrast, ontroerd of wat jouw wereldbeeld heeft beïnvloed naar aanleiding van een krantenartikel, essay, socialmediabericht, documentaire, roman, gedicht of museumbezoek;
- je favoriete foto uit een Duitse fototentoonstelling kiezen en naar aanleiding van het bijschrift je zoektocht naar het verhaal erachter vastleggen;
- een overzicht maken van Duitstalige kijk- en luistertips rond een bepaald thema waarbij je je keuzes toelicht;
- een top 5 maken van bronnen over een historische gebeurtenis, met ratings en korte recensies over wat je van elke bron hebt geleerd.

Eindterm 2

De leerling gebruikt de Duitse taal op een creatieve en persoonlijke manier. (E)

Het gaat hierbij om:

- verwoorden van ideeën, gedachten, ervaringen en gevoelens;
- experimenteren met klanken, woorden en teksten en met verschillende stijlen;
- verkennen van verschillende creatieve vormen;
- verwoorden van gemaakte keuzes en eigen voorkeuren met betrekking tot inhoud en vorm.

Te denken valt aan:

- een historische gebeurtenis beschrijven vanuit het perspectief van een bekende Duitse persoon die leefde in een bepaalde periode;
- videopoëzie maken waarin met Duitse woorden, beelden en geluiden de sfeer van een Duitstalige stad of natuurgebied wordt opgeroepen;
- een sprookje of gedicht herschrijven door kenmerken van verschillende genres te combineren;
- een fotocollage maken van bijzondere culturele voorwerpen uit Duitstalige landen en toelichten wat deze voorwerpen bijzonder maakt voor jou.

Subdomein A2 Receptie

Eindterm 3

De leerling toont begrip van de inhoud van auditieve en audiovisuele bronnen in de Duitse taal. (B)

Het gaat hierbij om:

- uiteenlopende multimediale bronnen met een complexe maar heldere structuur, uitgesproken door sprekers van verschillende variëteiten van het Duits;
- een breed scala aan actuele en complexe onderwerpen;
- identificeren van taalconventies;
- herkennen en uitleggen van houdingen, standpunten en cultuuruitingen;
- helder en overzichtelijk overbrengen van hoofd- en bijzaken, standpunten en redeneringen.

Te denken valt aan:

- een tijdlijn maken met de belangrijkste punten uit een documentaire over een historisch onderwerp;
- een infographic maken bij een documentaire of webinar over de Sustainable Development Goals;
- beeldspraak herkennen in luisterfragmenten, zoals liedjes, podcasts of korte verhalen, en deze koppelen aan de afbeelding die er het beste bij past;
- hoofd- en bijzaken uit een webinar over de invloed van generatieve AI op onderwijs en werk samenvatten in een mindmap;
- een overzicht maken van argumenten in een politiek debat en uitleggen met welke spreker je het het meest eens bent.

Eindterm 4**De leerling toont begrip van de inhoud van schriftelijke bronnen in de Duitse taal. (B)**

Het gaat hierbij om:

- complexe bronnen met een heldere structuur;
- een breed scala aan actuele en complexe onderwerpen;
- identificeren van taalconventies;
- herkennen en uitleggen van houdingen, standpunten en cultuuruitingen;
- helder en overzichtelijk overbrengen van hoofd- en bijzaken, standpunten en redeneringen.

Te denken valt aan:

- de regels van een uitgebreide groepsopdracht, zoals een escape room of online game, begrijpen en toepassen;
- de belangrijkste informatie uit fictie en non-fictie teksten in eigen woorden samenvatten in een tekst of graphic organizer;
- signaalwoorden voor conclusies en standpunten uit Duitstalige nieuwsartikelen verzamelen op geheugenkaartjes voor later gebruik in spreek- en schrijfopdrachten;
- feiten en meningen markeren in populairwetenschappelijke artikelen over bijvoorbeeld nepnieuws, circulaire economie of culturele diversiteit;
- een beslisboom maken om te kiezen tussen een tussenjaar, een werk-leertraject of regulier studeren op basis van informatie afkomstig van Duitstalige websites.

Eindterm 5

De leerling verwerft doelgericht informatie uit diverse bronnen in de Duitse taal en evalueert deze. (B)

Het gaat hierbij om:

- bepalen van de informatiebehoefte met betrekking tot een breed scala aan actuele en complexe onderwerpen, op basis van een vooraf gesteld doel;
- doelgericht selecteren van informatie uit auditieve, audiovisuele en schriftelijke bronnen;
- onderscheiden van overeenkomstige en tegenstrijdige inhoud, feitelijke uitspraken en standpunten;
- beoordelen van de relevantie van informatie voor het beoogde doel;
- beoordelen van de betrouwbaarheid van de inhoud en de bron.

Te denken valt aan:

- bepalen welke informatie je nodig hebt voor de aanschaf van een elektrische auto en waar die informatie te vinden is;
- bruikbare argumenten selecteren uit een artikel en een online interview voor een debat over kernenergie;
- de juiste passages in een populairwetenschappelijk artikel selecteren voor het maken van een infographic over trends in gaming;
- bepalen of een aangereikte tekst uit een partijdige bron komt;
- informatie uit video's en interviews over een actueel onderwerp met elkaar vergelijken en overeenkomsten en verschillen analyseren.

Subdomein A3 Productie en interactie

Eindterm 6

De leerling spreekt in het Duits, afgestemd op doel, publiek en context. (B)

Het gaat hierbij om:

- duidelijk en gestructureerd presenteren van informatie over een breed scala aan onderwerpen binnen het eigen interessegebied;
- treffend vertellen van verhalen;
- uitvoerig en helder verwoorden van ervaringen, gevoelens en gebeurtenissen;
- helder beargumenteren van standpunten;
- inzetten van passend taalgebruik en geschikte communicatievorm;
- gebruiken van gevarieerde taalstructuren en uitdrukkingen.

Te denken valt aan:

- een presentatie geven over de vraag of sociale media een minimumleeftijd zouden moeten hebben en verschillende meningen bespreken;
- uitleggen hoe fiets- en scooterverhuursystemen in Duitse steden werken en of er verschillen zijn met Nederland;
- in een projectgroep uitleggen welk thema jouw voorkeur heeft en met duidelijke argumenten toelichten hoe het project het beste kan worden aangepakt, van planning tot eindpresentatie;
- een vlog maken over een culturele traditie in Duitsland en die vergelijken met een traditie in de eigen cultuur;
- tijdens een sollicitatie- of intakegesprek duidelijk vertellen over je opleiding, stage- en werkervaring en deze met voorbeelden toelichten.

Eindterm 7

De leerling voert gesprekken in het Duits, afgestemd op doel, gesprekspartners, context en medium. (B)

Het gaat hierbij om:

- mondelinge interactie over vertrouwde onderwerpen;
- uitwisselen van persoonlijke en feitelijke informatie in informele en formele sociale contacten;
- bespreken van ervaringen en meningen;
- afstemmen van taalgebruik en non-verbale communicatie op socioculturele gebruiken en het perspectief van de gesprekspartner;
- actief bijdragen aan kennisopbouw, begrip of het bepalen van een aanpak;
- gebruiken van eenvoudige taalstructuren en uitdrukkingen.

Te denken valt aan:

- standpunten uitwisselen over smartphonegebruik op school;
- in een videogesprek met vrienden bijkletsen over gebeurtenissen van de afgelopen week;
- alternatief vervoer afstemmen met een gesprekspartner bij vertraging in het openbaar vervoer;
- in een persoonlijk gesprek medeleven of waardering tonen en passend reageren op emoties van de gesprekspartner;
- in een escaperoom aanwijzingen en ideeën delen om een probleem op te lossen.

Eindterm 8

De leerling schrijft in het Duits, afgestemd op doel, publiek, context en medium. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitwisselen van informatie, ervaringen, gevoelens en gedachten in schriftelijke informele en formele interactie over vertrouwde onderwerpen;
- produceren van eenduidige informerende en verhalende teksten;
- adequaat toepassen van taalregister en conventies van de tekstsoort;
- afstemmen van taalgebruik op socioculturele gebruiken en het perspectief van de communicatiepartner;
- gebruiken van eenvoudige taalstructuren en uitdrukkingen in een heldere doorlopende tekst.

Te denken valt aan:

- in een verslag een recente gebeurtenis beschrijven op basis van relevante informatie uit nieuwsberichten;
- een blogpost schrijven over de eigen bucketlist voor de komende tien jaar;
- een korte recensie schrijven van een boek of een film;
- een bedankmail schrijven aan een gastspreker of stagebegeleider;
- in een online post informatie geven over een aankomend evenement en aangeven waarom je het zou moeten bezoeken.

Domein B Taalbewustzijn

Subdomein B1 Taal als fenomeen

Eindterm 9

De leerling onderzoekt en reflecteert op de relatie tussen het Duits en andere talen. (H)

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van overeenkomsten en verschillen op klank-, woord- en zinsniveau tussen het Duits en andere talen die de leerling kent;
- onderzoeken van de invloed van het Duits op andere talen en vice versa;
- reflecteren op de positie die Duits internationaal inneemt ten opzichte van andere talen;
- reflecteren op hoe kennis van de relatie tussen talen de eigen taalvaardigheid kan bevorderen.

Te denken valt aan:

- leenwoorden uit het Duits in het Nederlands of in een andere taal ontdekken en uitzoeken waarom deze woorden zijn overgenomen;
- talen op basis van kenmerken, zoals taalstructuur en taalgroep, in clusters rangschikken en de gemaakte indeling toelichten in een podcast;
- een taalboom maken met taalfamilies waarin zichtbaar wordt welke talen aan het Duits verwant zijn en welke kenmerken zij delen;
- Duitse uitdrukkingen uitzoeken die in andere talen niet bestaan, iets anders betekenen, of juist bijna letterlijk vertaald zijn en proberen te verklaren waardoor dit komt;
- voorbeelden geven van Duitse teksten waarbij kennis van een andere taal hielp om de inhoud te begrijpen.

Eindterm 10**De leerling verkent en onderzoekt verschillende variëteiten van en binnen het Duits. (H)**

Het gaat hierbij om:

- verkennen van overeenkomsten, verschillen en opvallende kenmerken van geografische taalvariatie van het Duits;
- beschrijven van opvallende kenmerken van sociale taalvariatie binnen het Duits;
- beschrijven van opvallende kenmerken van verschillende registers in het Duits;
- verkennen van de invloed van culturele factoren op het gebruik van het Duits in verschillende contexten;
- verwoorden van de eigen bevindingen over de sociale waardering van verschillende variëteiten van het Duits.

Te denken valt aan:

- variëteiten van het Duits en van het Nederlands in de grensregio's met elkaar vergelijken;
- verschillen in taalgebruik tussen West- en Oost-Duitsland verkennen en verklaringen voor deze verschillen onderzoeken;
- voorbeelden geven van uitdrukkingen in Duitse jongerentaal of straattaal en hun betekenis;
- voorbeelden uitzoeken over de invloed van immigratie op de Duitse taal in Duitsland;
- liedteksten uit verschillende Duitse streken en Duitstalige landen met elkaar vergelijken.

Eindterm 11

De leerling toont inzicht in en reflecteert op het effect van keuzes in Duits taalgebruik in relatie tot het doel en de beoogde impact op de ontvanger. (H)

Het gaat hierbij om:

- herkennen en beschrijven van verschillen in keuzes van woorden, zinnen, toon en stijl;
- verwoorden welke reacties of gevoelens verschillende vormen van taalgebruik oproepen;
- conclusies trekken over de doeltreffendheid van enkele retorische middelen;
- reflecteren op hoe je een boodschap kunt afstemmen op de context om de effectiviteit ervan te versterken;
- experimenteren met het toepassen van verschillende retorische middelen in een eigen Duits schrijfproduct of mondelinge bijdrage.

Te denken valt aan:

- twee teksten met dezelfde inhoud maar andere taalkeuzes met elkaar vergelijken en bespreken hoe de boodschap overkomt;
- vergelijken van een informatieve tekst met een promotekst en verwoorden hoe de formulering van een tekst invloed heeft op de manier waarop een product of dienst wordt gepresenteerd en gewaardeerd;
- voorbeelden van inclusief en non-inclusief Duits taalgebruik verzamelen en met elkaar vergelijken;
- negatief taalgebruik in een tekst noteren en uitleggen waarom het ingezet wordt en wat het effect ervan kan zijn;
- dezelfde boodschap over een actuele kwestie in een monoloog passend verwoorden voor verschillende doelgroepen, zoals een politicus, de rector van de school, een kind, je oma.

Subdomein B2 Taal en individu

Eindterm 12

De leerling reflecteert op taalleerprocessen in relatie tot een leven lang leren. (E)

Het gaat hierbij om:

- reflecteren op hoe talen leren werkt en welke aspecten het leren van een vreemde taal bevorderen en belemmeren;
- verbanden leggen tussen de inzet van het eigen meertalige repertoire en het leren van andere talen;
- verwoorden van de voortgang van het eigen taalleerproces en welke aanpak en hulpmiddelen effectief zijn geweest;
- verwoorden van doelgerichte strategieën en eigen behoeften in relatie tot een leven lang leren.

Te denken valt aan:

- verkennen hoe de eigen meertaligheid het leren van het Duits kan bevorderen of belemmeren door herkenning van patronen tussen talen, of juist door betekenisverwarring en 'valse vrienden';
- in een powerpoint of een infographic illustreren hoe je eigen brein met taal en talen leren omgaat;
- de ontwikkeling van de eigen ERK-beheersingsniveaus visualiseren in een flowchart of tijdlijn aan de hand van verschillende ERK-schalen;
- bedenken welke talen en taalvaardigheden je in de toekomst verder zou willen ontwikkelen en waarom, en realistische doelen en aanpak in een eigen taalplan noteren aan de hand van ERK-schalen die voor jezelf relevant zijn;
- experimenteren met hoe het gebruik van AI-gestuurde middelen het eigen taalleerproces kan ondersteunen.

Eindterm 13

De leerling verkent het eigen en andermans meertalige repertoire en de rol van het Duits daarin. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen van de relatie tussen het eigen meertalige repertoire en de eigen identiteit;
- verkennen van de relatie tussen de eigen identiteit en het gebruik van het Duits in gebieden waar Duits een voertaal is;
- verkennen van de waarde en waardering van het eigen meertalige repertoire en dat van anderen;
- ervaringen opdoen met het inzetten van het eigen meertalige repertoire in de bevordering van de communicatie met anderen;
- verwoorden hoe de eigen talige en culturele achtergrond het gebruik van Duits in verschillende contexten kan beïnvloeden.

Te denken valt aan:

- in een diagram zichtbaar maken waar en wanneer je welke talen, taalvariëteiten en dialecten spreekt, leest of hoort;
- een infographic van het eigen meertalige repertoire maken met daarin alle talen, dialecten, taalvaardigheden en woorden uit verschillende talen, en in een andere kleur toevoegen wat je verder zou willen ontwikkelen;
- voorbeelden geven van kenmerken van de talen die mensen spreken in Duitse steden met grote demografische diversiteit;
- bespreken met grensbewoners van verschillende leeftijden wat de rol van Duits is in hun dagelijks leven;
- informatie zoeken in online bronnen in verschillende talen over een mondiale kwestie en in een groepje de inhoud van de bronnen proberen te begrijpen met gebruik van het meertalige repertoire van de groep.

Eindterm 14

De leerling verkent de mogelijkheden en beperkingen van digitale middelen bij het leren van en communiceren in een vreemde taal. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen hoe digitale middelen de internationale communicatie beïnvloeden;
- experimenteren met de mogelijkheden van verschillende digitale middelen;
- verkennen wat de beperkingen zijn van het gebruik van digitale middelen;
- laten zien welke digitale middelen de persoonlijke voorkeur hebben en waarom.

Te denken valt aan:

- een tekst via een vertaalapp van het Nederlands naar het Duits en weer terug naar het Nederlands vertalen en kijken of betekenissen veranderen;
- in een leercircuit opdrachten uitvoeren met digitale leermiddelen, zoals een online woord oefenprogramma, digitale taalleerapps en AI-chatbots, om te ervaren hoe deze helpen om Duits te leren;
- feedback vragen aan een AI-chatbot op een zelfgeschreven tekst, bijvoorbeeld over woordkeuze, grammatica, tekstopbouw of stijl, en bruikbare suggesties verwerken;
- online voorbeelden van digitale miscommunicatie verzamelen op een onderzoekswand en categoriseren op oorzaak;
- een beslisboom maken voor digitale communicatiemiddelen, zoals chatprogramma's, online platforms en AI-tools, om te bepalen welk middel je in verschillende situaties gebruikt.

Eindterm 15**De leerling gebruikt ervaringen, interesses en kwaliteiten bij de eigen loopbaanontwikkeling. (E)**

Het gaat hierbij om:

- verkennen van de rol van vakspecifieke kennis en vaardigheden in de samenleving;
- oriënteren op sectoren, beroepen en vervolgopleidingen waarin kennis over en beheersing van het Duits een rol kunnen spelen;
- deelnemen aan activiteiten die bijdragen aan het verkennen van interesses, kwaliteiten en mogelijkheden;
- reflecteren op opgedane ervaringen, indien relevant voor de eigen oriëntatie op studie en beroep.

Te denken valt aan:

- een fotocollage maken van plekken waar je Duits tegenkomt: wat laat dit zien over de aanwezigheid van het Duits in Nederland;
- een klassikale brainstorm houden over studies en beroepen waarbij Duits een rol speelt: hoe speelt kennis van het Duits een rol in deze studies en beroepen;
- in groepjes bespreken waar je enthousiast van raakt of goed in bent en wat je nog meer wilt leren als het gaat om het Duits;
- een factsheet maken over de kansen die kennis van het Duits biedt voor jouw toekomstige studie, loopbaan en internationale mogelijkheden.

Domein C Cultuurbewustzijn

Subdomein C1 Cultuur in fictie

Eindterm 16

De leerling doet ervaring op met verschillende vormen van fictie in de Duitse taal. (E)

Het gaat hierbij om:

- rijke en diverse vormen van fictie en literaire werken uit verschillende contexten en genres, met verschillende thema's en van verschillende auteurs;
- uitdagende inhoud en toegankelijk taalniveau, waar nodig met ondersteuning van ver- en hertalingen, ondertiteling en verkorte versies;
- verwoorden van de eigen lees-, luister- en kijkervaringen;
- verwoorden van de eigen keuzes aan de hand van relevante voorbeelden.

Te denken valt aan:

- Duitstalige boeken van verschillende schrijvers en genres vergelijken en vertellen welk boek de voorkeur heeft en waarom;
- een fictieve socialmediapagina ontwerpen voor een personage uit een Duitstalig werk, met een paar posts die laten zien hoe het personage de wereld ziet;
- Duitstalige gedichten uit verschillende perioden vergelijken en in een essay toelichten hoe de gekozen vorm de betekenis of het effect versterkt;
- de belangrijkste thema's van een gelezen of bekeken Duits werk samenvatten aan de hand van aansprekende citaten en je reflectie geven over het werk;
- een eigen poetry slam-tekst schrijven in het Duits, geïnspireerd op een gelezen Duitstalig gedicht of verhaal en dit voordragen in klein groepsverband.

Eindterm 17

De leerling toont inzicht in inhoud en context van fictie en verkent de relatie met de eigen context. (H)

Het gaat hierbij om:

- lezen, bekijken en beluisteren van vormen van fictie die oorspronkelijk in het Duits zijn geschreven of gemaakt, waar nodig met ondersteuning van ver- en hertalingen, ondertiteling en verkorte versies;
- beschrijven van maatschappelijke en psychologische thema's, verhaallijnen en kenmerken van personages en hun ontwikkeling;
- analyseren van thema's en personages in relatie tot de culturele en historische context van een fictiewerk;
- verbanden leggen tussen een fictiewerk en de context waarin het is ontstaan;
- verbanden leggen tussen inhoud en context van een fictiewerk en de eigen leefwereld en ervaringen.

Te denken valt aan:

- in een essay vergelijken hoe een maatschappelijk probleem voorkomt in twee of meer Duitstalige literaire werken en reflecteren op hoe dit probleem ook in de eigen context speelt;
- in een socratisch gesprek analyseren welke waarden en normen een rol spelen in een boek of film, hoe deze samenhangen met de context waarin het werk is ontstaan, en of deze waarden ook herkenbaar zijn in de eigen leefwereld;
- beschrijven hoe personages en gebeurtenissen veranderen als het verhaal zich in een andere socioculturele context afspeelt, en dit uitwerken in een creatieve schrijfo opdracht of een kort toneelscript;
- in een kort toneelscript de ontwikkeling van personages in een andere context uitwerken en daarna toelichten hoe dit vergelijkbaar is met een situatie uit de eigen leefwereld;
- onderzoeken hoe rolpatronen en stereotypen worden weergegeven in Duitstalige videoclips uit genres als hip-hop of schlager en in een presentatie beargumenteren wat dit zegt over de culturele context en wat maatschappelijk herkenbaar is.

Eindterm 18**De leerling toont inzicht in literaire teksten uit diverse perioden. (B)**

Het gaat hierbij om:

- lezen van verhalende, lyrische en dramatische werken die oorspronkelijk in het Duits zijn geschreven, waar nodig met ondersteuning van ver- en hertalingen en verkorte versies;
- beschrijven van kenmerken van tekst en vorm met behulp van literaire middelen;
- analyseren van taalgebruik, verteltechnieken en stijlelementen;
- analyseren van gebruikte literaire middelen in relatie tot het beoogde effect op de lezer;
- uitleggen van boodschap en betekenis van de gelezen literaire werken in relatie tot hun historische en culturele context.

Te denken valt aan:

- het gebruik van metaforen in Duitstalige gedichten analyseren en toelichten welke overeenkomsten en verschillen zichtbaar zijn in het effect en de betekenis ervan;
- thema's in een liefdesroman uit de Duitse romantiek vergelijken met die in een moderne roman en verschillen verklaren vanuit de historische context;
- kenmerken van de historische en culturele context van verschillende Duitstalige literaire werken herkennen en toelichten hoe deze zichtbaar zijn in personages, thema's of taalgebruik;
- onderzoeken hoe een literair thema, zoals macht, liefde of identiteit, wordt uitgewerkt in Duitstalige werken en dit onderbouwen met voorbeelden uit de teksten;
- in een essay verklaren aan de hand van voorbeelden uit de tekst in hoeverre de houding en het gedrag van het hoofdpersonage in een Duitstalig toneelstuk typerend zijn voor de historische en culturele context waarin het werk is geschreven.

Subdomein C2 Cultuur in de maatschappij

Eindterm 19

De leerling toont inzicht in cultuurgebonden aspecten in bronnen in relatie tot gebieden waar Duits een voertaal is. (B)

Het gaat hierbij om:

- herkennen en beschrijven van tradities, gebruiken en maatschappelijke verschijnselen in bronnen in verschillende vormen en media;
- uitleggen van culturele kenmerken in de bronnen;
- analyseren van (cultuur)historische ontwikkelingen en perspectieven in het betreffende gebied;
- conclusies trekken over de betekenis van culturele kenmerken in nieuwe bronnen;
- vergelijken van deze culturele kenmerken met de eigen en andere leefwerelden.

Te denken valt aan:

- een opiniestuk schrijven over een maatschappelijk verschijnsel in een cabaretvoorstelling en beargumenteren wat dit verschijnsel zegt over de culturele en maatschappelijke context van het betreffende gebied;
- Duitstalige spreekwoorden of gezegden uit verschillende Duitstalige gebieden vergelijken met Nederlandse uitdrukkingen en hun culturele of historische achtergrond toelichten;
- historische aspecten in een nieuwsartikel analyseren en in een essay beargumenteren hoe deze doorwerken in de huidige maatschappelijke context van het betreffende gebied;
- machtsverhoudingen - zoals tussen arm en rijk, man en vrouw, of overheid en burger - analyseren in een Duitstalige nieuwsbron en in een essay beargumenteren wat dit zegt over de culturele context.

Eindterm 20

De leerling onderscheidt cultuurgebonden aspecten in communicatie in het Duits en reflecteert op hoe deze de communicatie beïnvloeden. (H)

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van cultureel bepaalde normen, overtuigingen en gewoonten in diverse vormen van input en in diverse situaties;
- analyseren van de invloed van culturele kenmerken op communicatie in dagelijkse, opleidings- en beroepssituaties;
- verbanden leggen tussen de waargenomen cultuurgebonden aspecten en eigen perspectieven en opvattingen;
- verwoorden hoe je stereotypering en misverstanden in de communicatie kunt voorkomen.

Te denken valt aan:

- Duitstalige en Nederlandse mediabronnen over hetzelfde maatschappelijke thema vergelijken en in een essay uitleggen hoe cultuur de boodschap beïnvloedt;
- Duitstalige interacties analyseren op beleefdheid en omgangsvormen en reflecteren op verschillen met de Nederlandse context;
- na de uitvoering van een rollenspel in een Duitstalige situatie, zoals een stage-introductie, bespreken welke cultuurgebonden keuzes zijn gemaakt en welk effect die hadden;
- onderzoeken hoe iemands nationale en regionale identiteit invloed heeft op taalgebruik, normen en communicatiestijl, en de bevindingen presenteren.

Bijlage – Begrippenlijst

Hieronder lees je de vakspecifieke begrippen en hun omschrijving. Deze omschrijvingen zijn bedoeld voor leraren om de bedoeling en inhoud van het examenprogramma te begrijpen.

Begrip	Omschrijving
Bron	Een mondelinge, schriftelijke, digitale of multimodale uiting die informatie, ideeën, ervaringen, gedachten, gevoelens of meningen bevat.
Burgerschap	Het vermogen om maatschappelijk en democratisch te functioneren en gezamenlijk de diverse samenleving vorm te geven.
Communicatie	De (online) mondelinge, schriftelijke en multimodale uitwisseling van boodschappen die bewust en/of onbewust, verbaal en/of non-verbaal worden overgebracht, ontvangen en geïnterpreteerd. Wanneer deze uitwisseling is afgestemd op doel, publiek en context, is er doelgerichte communicatie.
Creativiteit	Het vermogen om originele ideeën en oplossingen te bedenken en te realiseren met behulp van taal, materialen en technieken.
Cultuurbewustzijn	Inzicht hebben in de verschillende manieren waarop mensen met uiteenlopende achtergronden en herkomst leven, denken en handelen, en hun uitingen in perspectief plaatsen.
Culturele diversiteit	De aanwezigheid van onder meer verschillende talen, tradities, normen, waarden, religies, oriëntaties en etniciteiten en andere aspecten van cultuur in een samenleving.
Culturele identiteit	Onderdeel van iemands identiteit of die van een groep op basis van gemeenschappelijke waarden en normen.
Digitale geletterdheid	Kennis hebben van digitale technologie en digitale media en beschikken over vaardigheden om deze te gebruiken.
Fictie	Teksten waarin met talige en/of audiovisuele technieken een verzonnen werkelijkheid verbeeld wordt. Bijvoorbeeld vormen van literatuur, films, tv-series en verhalende games.

Framing	De manier waarop een auteur of spreker een boodschap vormgeeft om een onderwerp op een bepaalde manier te presenteren of begrepen te laten worden. Framing heeft effect op hoe mensen denken, hoe ze zich voelen en wat ze doen.
Geletterdheid	Het vermogen om geschreven taal te begrijpen, te evalueren en doelgericht te gebruiken, in het persoonlijke leven en in maatschappelijke context.
Genre	Een specifieke verzameling teksten met een overeenkomstig communicatief doel en vergelijkbare, met elkaar samenhangende genrekenmerken. Een tekst kan een mengvorm van genres zijn. In het onderwijs wordt een basaal onderscheid gemaakt tussen literaire en zakelijke genres.
Genrekenmerk	Een typerende eigenschap van een tekst binnen een bepaald genre: communicatief doel, aard van de inhoud, tekststructuur, taalgebruik en lay-out.
Gespreksconventie	Wat in gesprekken in een bepaalde context door de taalgemeenschap gebruikelijk en passend wordt gevonden, bijvoorbeeld op gepaste wijze de beurt nemen.
Interactie	Uitwisseling van kennis, ideeën, gevoelens en informatie tussen twee of meer personen, waarbij er sprake is van een voortdurende afwisseling tussen luister- en spreek- en gespreksactiviteiten, en/of lees- en schrijfactiviteiten.
Literair middel	Talig middel dat zich onderscheidt van een zakelijke manier van uitdrukken en bijdraagt aan de esthetische waarde van een tekst. Literaire middelen kleuren een tekst en richten de aandacht van de lezer of luisteraar. Bijvoorbeeld: beeldspraak, stijlfiguren, rijm en verteltechnieken.
Literatuur	Wat onder literatuur wordt verstaan loopt uiteen en is veranderlijk. Het gaat om fictieve en non-fictieve teksten die op originele wijze een werkelijkheid verbeelden, met taal als voornaamste medium en met inzet van literaire middelen. Er worden vanouds drie vormen onderscheiden: verhalende, lyrische en dramatische teksten.
Meertalig repertoire	De talen, taalvariëteiten of woorden en uitdrukkingen uit de talen/taalvariëteiten die een

	persoon passief of actief beheerst, die flexibel gebruikt kunnen worden in de communicatie of bij het leren van een nieuwe taal.
Meertaligheid	Het naast elkaar bestaan van meerdere talen en taalvariëteiten binnen een samenleving, context of bij een individu.
Multimediaal	Het gebruiken van verschillende media. Bijvoorbeeld kranten, tijdschriften, boeken, posters, fotografie, televisie, films, video's, games internet en sociale media.
Multimodaal	Het combineren van meer dan één communicatiekanaal in een product. Bijvoorbeeld geschreven teksten, gesproken teksten, gebaren, gezichtsuitdrukkingen, muziek en allerlei soorten beeldmateriaal zoals video's, animaties, illustraties en grafieken.
Non-fictie	Teksten met op de werkelijkheid berustende feiten.
Perspectief	De manier waarop een auteur, spreker of personage iets bekijkt, begrijpt of ervaart en van waaruit inhouden worden gepresenteerd.
Productieve taalvaardigheid	De vaardigheden spreken en schrijven.
Receptieve taalvaardigheid	De vaardigheden kijken, luisteren en lezen.
Register	Taalgebruik dat aan een bepaalde situatie is gebonden, zowel wat betreft woordkeuze als zinsbouw. Er zijn verscheidene registers, variërend van zeer informeel tot zeer formeel. De vijf belangrijkste registers zijn vulgair, informeel, neutraal, formeel en archaïsch.
Retorisch middel	Talig middel dat bijdraagt aan overtuigingskracht in spreken en schrijven. Bijvoorbeeld stijlmiddelen, beeldspraak, ironie, verteltechnieken of woordkeuze.
Taalbewustzijn	Expliciete kennis over taal, alertheid op de werking van taal en inzicht in hoe talen geleerd en gebruikt worden.
Taalconventie	Wat men in een bepaalde context gebruikelijk en passend vindt in het taalgebruik.
Taalvariatie	Het bestaan van verschillen binnen een taal of binnen het taalgebruik van een individu.
Taalvariëteit	Een variant op een erkende taal die door een groep mensen gesproken of geschreven wordt.

	Bijvoorbeeld dialecten, straattaal en jongerentaal. Elke taalvariëteit heeft een aantal opvallende eigen kenmerken, zoals eigen uitspraak, eigen woorden en grammaticaregels.
Talige identiteit	Taalgebruik dat een mens of groep mensen definieert en onderscheidt van anderen.
Talig repertoire	De talen/taalvariëteiten, of woorden en uitdrukkingen daaruit, die een persoon passief of actief beheerst.
Tekst	Elke vorm van mondelinge, schriftelijke, digitale en multimodale communicatie, waarmee bijvoorbeeld ideeën, ervaringen, gedachten, gevoelens, meningen en informatie door middel van taal worden weergegeven.
Tekstbegrip	De mate waarin de lezer betekenis verleent aan een tekst door teksten te begrijpen, interpreteren, integreren, evalueren en erop te reflecteren.
Tekststructuur	De manier waarop een tekst georganiseerd is: de ordening van inhoud, de relaties daartussen en de markering van relaties, bijvoorbeeld met kopjes, alinea's of signaalwoorden.
Thema	Er zijn twee betekenissen van het begrip. (1) De kortste aanduiding van waar een literaire tekst in wezen over gaat, vaak uitgedrukt in een abstract begrip of een abstracte kwestie. (2) Het gemeenschappelijke onderwerp van een set teksten.
Verteltechniek	Techniek om een verhaal op te bouwen en te kleuren. Hiermee worden gebeurtenissen weergegeven en de aandacht en blik van de lezer of luisteraar gericht. Bijvoorbeeld vertelperspectief en spanningsopbouw.

Als landelijk expertisecentrum richt SLO zich op de ontwikkeling van het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. We werken met het onderwijsveld aan de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen.

We brengen praktijk, beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoek samen en stellen onze expertise beschikbaar aan onderwijs en overheid, bijvoorbeeld in de vorm van leerplannen, tools, voorbeeldlesmaterialen, conferenties en rapporten.

Bezoekadres
Stationsplein 1
3818 LE Amersfoort

Postadres
Postbus 502
3800 AM Amersfoort

T +31 (0)33 484 08 40
E info@slo.nl
W www.slo.nl

 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)